

Apeldoorn, Grote Kerk, 31 december 2006, 10.00 uur
Lezingen: Psalmen 2 en Mattheüs 2: 13-15
Organist: dhr. Jan van Gijn

ORDE VAN DIENST

Vorbereiding

Orgelspel
Welkom door de ouderling van dienst
Ogenblik van inkeer
Stil gebed – drempelgebed

Aanvangslied: Psalm 2: 1, 2

Bemoediging
Gebed om ontferming
Loflied: Gezang 134

Dienst van het Woord

Groet
Gebed bij de opening van de Schriften

Eerste Schriftlezing: Psalmen 2
Lied: Psalm 2: 3
Tweede Schriftlezing: Mattheüs 2: 13-15
Lied: Gezang 151
Gesprek met kinderen

Prediking

Dienst van het antwoord

Lied: Psalm 2: 4

Dankgebed, voorbeden, stil gebed, Onze Vader
Inzameling van de gaven
Slotlied: Gezang 150
Wegzending en zegen
Gemeente: Amen 3x.

Gemeente van de geboren Koning der Joden,

Psalm 2 is één van de psalmen van het kerstfeest. Die psalmen gaan wel over een heilige nacht, maar bepaald geen stille nacht. Horen we de dichter Willem Barnard. Psalm 2: het lied van een jonge god die zo woedend is op de regeringsleiders, dat hij een vrolijke keuken maakt van hun eigenmachtig wereldje. Met een stok van ijzer slaat hij het aardewerk stuk.

Psalm 93: over een gezagvoerder die zijn rechterstoel zet op de branding als een voet op de nek van de hellehond.

Psalm 98: met die ontzettende fanfares, want *Hij* komt om recht en onrecht uit elkaar te slaan.

En psalm 110: een gezang zo rauw en zo oer als een ei.

Heilige nachten, ja, maar geen stille nachten.

Integendeel.

I. De revolutie

Wat drijft de volken, wat bezielt ze toch?

Wat is de waanzin toch die zij beramen?

*De groten staan gewapend tot de slag,
de machtigen der wereld spannen samen.*

Wat drijft de volken? Anno 2006. Waarom woeden de heidenen? Op de drempel naar 2007.

Woeden. Woedend, als in een vergadering waarin een ieder door de ander heen praat, een zaal zonder leiding, waar de grootste mond woedend het woord neemt en het voor het zeggen zegt te hebben. Wat bezielt ze?

Wat is de waanzin die zij beramen? Beramen. Nu staat er: bemediteren, als in de eerste Psalm: bemurmelen, overdenken de Tora van God. Maar *nu*: mediteren over ijdelheid, nadenken over een zeepbel, voorbereiden van een slag in de lucht.

De groten der aarde – de wereldleiders van het jaar onzes Heren 2006, gewapend tot de slag. De machtigen der aarde die samenspannen, die monsterverbonden sluiten. In de ban van de Ring, de strijd van licht tegen donker.

't Is tegen het gezag van God den HERE

en tegen zijn gezalfde vorst gericht:

*'Komt', zeggen zij, 'laat ons hun banden scheuren,
tot alle macht in onze handen ligt!'*

Psalm 2 ziet het anders. Dat is het storende van de Bijbel. Heb je je wereldbeeld een beetje op orde, het kerstkind liefdevol toegedekt, komt zo'n psalm van Israël en zet de boel radicaal op zijn kop. Blijkt dat de wereldleiders, de politici, hun wapens helemaal niet inzetten voor bestrijding van het kwaad en verdediging van het goede. Hun monsterverbonden tegen het grote wereldkwaad blijken juist gesmeed te zijn tegen het goede. Ze staan eenvoudig aan de verkeerde kant. De mobilisatie van hun strijdkrachten blijkt ingezet tegen het hart der aarde. Hun revolutie komt aan het licht als een opstand tegen het goede.

Zo legt de psalm genadeloos open. Verzet tegen God, God van Israël. En – in één adem – tegen zijn Gezalfde. Zijn gezalfde vorst, zijn koning.

Het staat in de psalm niet met zoveel woorden. Maar *Rasji*, de Rembrandt onder de Joodse uitleggers, denkt dat het David geweest moet zijn. Op het moment dat David tot koning wordt gezalfd, komen de Filistijnen in opstand. 'Toen de Filistijnen hoorden, dat men David tot koning over Israël gezalfd had, trokken alle Filistijnen op om zich van David meester te maken' (2 Sam. 5:17).

Natuurlijk, tijdens een troonswisseling moet je toeslaan. Niet wachten tot David gesetteld is, een stabiele macht heeft opgebouwd, maar toeslaan *nu*, in de labiele periode tussen het koningschap van Saul en dat van David. Laten we nu de banden van de God van Israël en van zijn gezalfde vorst David scheuren, hun juk van ons af schudden, tot alle macht in onze handen ligt.

De psalm gaat over concrete politiek. Heidenen willen niet dat de vreemde God van het volk Israël gezag over hen heeft. Het oude liedje. Zij willen autonoom zijn. Wat de volken drijft? Wij wensen deze God niet. En zeker niet de koning die Hij gezalfd heeft. De koning van Jeruzalem. Zeg zelf: wat heeft die eigenlijk bij ons op de Veluwe te zoeken?

II. De lach

*Die in de hemel is gezeten lacht,
want Hij is God die eeuwig blijft regeren.
Hij spot met hen die spotten met zijn macht.
Hij kent zijn tijd, Hij is de Heer der heren.*

Van de aarde naar de hemel. Het voor ons onzichtbare deel van de schepping. Ook de hemel is *geschapen*, vergeten we dat niet. In de hemel woont God, aldus de psalm. Daar is Hij gezeten, daar troont Hij.

Deze hemel nu geeft commentaar bij het nieuws van de aarde: de revolutie van de wereldleiders. En wat is het commentaar?

Een lach. Een spottende, bulderende lach. Revolutie? Zij? Tegen Mij? Eenzelfde commentaar als indertijd bij de bouw van de stad en toren van Babel. God buigt zich voorover, kijkt vanuit de hemel naar beneden. Een toren, zo hoog als de hemel? Waar dan? Laat maar eens kijken. Wacht, Ik kom wel naar beneden. Dat speelgoedtorentje? En dat noemen jullie: een toren tot in de hemel? Laat me niet lachen.

Hemelse satire over ons. Daarom had een wijze koning altijd een eigen hofnar in dienst. Macht corrumpeert. En de hofnar moest relativieren, door te lachen, te spotten, afstand te nemen, de hoge ernst, die al grimmiger groeit, met een lach en een traan tot de ware proporties terugbrengen.

Gods lach galmt door de hemel, en tot over de bergen en dalen van de aarde.

Maar soms gaat een uitbundige lach ineens over in iets anders, in huilen bijvoorbeeld. Hier gaat de lach van God over in toorn. God lacht zich boos. Hij lacht zich woedend.

Moet u eens even goed luisteren, koningen en presidenten daar op de planeet aarde,

*Dan zal Hij spreken uit zijn hoge woning
en hen verschrikken in zijn grimmigheid:
'Ik wijdde mijn gezalfde tot een koning
op Sions berg, de berg der heiligheid.'*

Over koningschap gesproken, leiderschap, politiek inzicht, rechtvaardig bestuur, strijd tussen goed en kwaad. Ik – het Hebreuws zet het Ik van God met alle nadruk voorop – Ik toch heb mijn koning gezalfd, aangesteld, gewijd op de berg Sion, en die is hoog, het is de hoogste berg op aarde – hemelse overdrijving, maar ach, zoiets begrijpen we natuurlijk wel – de verheven en hoge berg Sion, het midden der aarde, de hoofdstad van Israël *en* de verenigde naties, de navel der aarde, de berg van heiligheid.

Centraal gezag. Dus toch. Waar de heidenvolken nu juist zo bang voor zijn, waar de Saksen zich zo met mens en macht tegen bleven verzetten, tegen het centrale gezag van Rome. Waarom het oproer van de volken – we moeten straks onze organist er maar eens over horen, over de *Messiah* van Händel: waarom de bestorming van de hemel? Tegen deze God en tegen zijn gezalfde koning de revolutie.

Jeruzalem, onze hoofdstad, ook onze *capital*?

Eén ding. Ter voorkoming van het algemene misverstand. God spréékt. Hij slaat er niet op los, niet met alle geweld. Als enig wapen: zijn tong. Maar de tong van God is dan ook een vlijmscherp zwaard, dat weet te onderscheiden – en dan ook te scheiden – tussen goed en kwaad. Alleen God – zo begint het boek Genesis – kent precies het verschil tussen dag en nacht. En dan ook tussen kwaad en goed.

III. De troonrede

Ik roep op aarde 't woord des HEREN uit.

Hij sprak tot mij: 'Zie Ik verwek u heden.

Gij zijt mijn zoon naar mijn vrij raadsbesluit.'

De zopas ingehuldigde koning aan het woord. De koning van Sion. Gods gezalfde.

De eerste troonrede. Zijn regeringsverklaring. 'Ik roep op aarde – let wel: op aarde – 't woord des HEREN uit. Het decreet van God. Ik regeer bij de gratie Gods. Zo ver staat dat nu ook weer niet van ons af: 'Wij, Beatrix, bij de gratie Gods koningin der Nederlanden'.

Het woord is aan de koning van Sion. Dit horen we hem zeggen: God heeft tot mij gezegd: Je bent mijn zoon. De gezalfde koning in Jeruzalem als de zoon van God. Dan begint het ons een beetje te duizelen. Zoon van God? In de dagen na Kerst kunnen we nauwelijks op iets anders komen dan: het kind van Betlehem, de geboren koning der Joden: de zoon van God. Toch moeten we nu door kerstfeest heen zien, er dwars doorheen kijken. Ja, kerstfeest doorzién. Terugzien, de geschiedenis van Israël in, terug tot koning David. Zoon van God? Dat is de koning. Zoon van God? Dat is ook: het volk. Ook Israël wordt genoemd: zoon van God. Er is sprake van een vader-kindverhouding. Een moeder-kindrelatie. En gesprek tussen de generaties. De Vader in de hemel spreekt. En de zoon op aarde spreekt ook. Wat horen we?

Vraag Mij: Ik zal u met gezag bekleden.

Zie, al het volk tot in de verste streken,

de ganse aarde geef Ik in uw macht.

Gij zult het aarden vat met ijzer breken,

ja, het verbrijz'len door uw grote kracht.

Mijn Vader sprak: vraag wat je wilt, mijn zoon. Al zijn het alle koninkrijken van de wereld. De ganse aarde geef Ik je.

En nu – nu zijn we even helemaal terug bij de kerstnacht. En bij Psalm 2 in *die* nacht. Aan de zoon van God, de koning van Sion, is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Dat horen we hem zeggen veel later bij zijn hemelvaart. Na Goede Vrijdag en Pasen.

In terugvallend licht – deze ochtend, in de kanteling van de jaarkringen. Deze koning regeert met het gezag van vernedering, met de glans van solidariteit met heel deze godvergeten, ontwrichte, bezeten wereld. Zijn wieg een kribbe, zijn troon een kruis.

Maar – dat breken van het vat met ijzer, dat verbrijzelen van de machten der aarde dan? Zijn wapen? De geest van zijn mond. Hij spreekt, zijn woorden als een tweesnijdend zwaard, als met een fileermes haalt hij licht en donker uit elkaar. Hij weet wat licht is. Hij heeft zijn Pasen gehad.

IV. Het ultimatum

O machtigen, o koningen, weest wijs.

Laat u gezeggen, rechters zonder rede.

*Vreest God den HEER en dient Hem naar zijn eis,
verheugt u bevend, zoekt bij Hem uw vrede.*

Ten slotte. Het ultimatum van de hemel. Ik leerde bij het vak geschiedenis – waarom herinner je je sommige details glashelder? – dat het stellen van een ultimatum in de praktijk nagenoeg altijd oorlog betekent. Een heerser kan zich niet permitteren door de knieën te gaan. En Psalm 2?

Twee wegen liggen open. Zoals de toonzetting van de eerste psalm met welke de tweede oorspronkelijk mogelijk een eenheid vormde. De weg van de rechtvaardige en de non-weg van de goddeloze. Het verschil tussen een boom aan het water en het kaf van het koren op de wind. ‘Zodra ik een boom ben, ken ik de weg’, verwoordde de Apeldoornse dichter Anton Ent. Welnu, koningen der aarde. Weest verstandig. Nee, dat is nog te weinig. Weest wijs. Weest goochem. Laat zien dat het leven je wijs heeft gemaakt. Dat je inzicht in de dingen des levens hebt verworven. Laat je gezeggen – prachtig vertaald – ge-zeggen. Dat nu is ge-zag aanvaarden, *kunnen* aanvaarden. Gezag, waarachtig gezag draagt iemand die iets te zeggen heeft en *het* daarom voor *het* zeggen heeft. God heeft iets te zeggen. Zijn gezalfde spreekt – wij herkennen die gezalfde zelfs als *vleesgeworden* Woord van God – en heeft ons iets te zeggen.

Dat moet de ontdekking van deze ochtend zijn. Gezag, dat beladen en belaste woord in onze cultuur, zo moe geworden van het vele gebruik en misbruik, dat oude en versleten woord *gezag* krijgt ongedacht – op oudejaarsdag, op het allerlaatst – nieuwe glans.

Gezag komt van zeggen, van spreken. Juist niet van dom geweld, van zwaaien met wapens, van dreigen met fysiek geweld, het komt van het oerwerkwoord: zeggen.

De Bijbel opent ermee. En God *zeide*: er zij licht. God spreekt. Zijn zoon spreekt. Zijn koning in Sion. Zijn kleine gezalfde in de kribbe.

En daarom – vreest God de HEER. Vreze is het bronwoord, oeroud en het nieuws van de dag tegelijk. Het is eerbied, het is respect, het is verwondering. Het is ontzag voor iemand die iets te zeggen heeft. Het is een binnenpretje, een vlinder in de buik, een lentegevoel op oudejaarsdag. Het is – in de klassieke taal van de psalm – een verheugen met beving. Liefde op het eerste gezicht met knikkende knieën. Het is als een verliefd worden op God. En daarom:

*Kust toch de zoon, opdat gij niet te gronde
gaat op uw weg. Te licht wordt hij getart
en kan zijn gramschap tegen u ontbranden.
Maar zalig zijn die schuilen aan zijn hart.*

Een ultimatum dat uitloopt niet op oorlog, maar op een kus. Stel je voor! Kust de zoon. Christenen kunnen hier nauwelijks anders horen dan: kust de Zoon, Jezus, Gods Gezalfde. Het is wel goed om te weten dat het Hebreeuws meer dan één betekenis openlaat. 'Aanbidt in zuiverheid', zo kan ook vertaald worden.

Hoe ook, tart God niet tot het einde. Zijn lach kan de gestalte van een dreigend onweer aannemen, donder en bliksem over je pad. Als zijn toorn ontsteekt, berg je. Je bent nergens veilig. Vlucht dan bij God vandaan naar God toe, zei Luther. Als heiden, ver en vervreemd van deze God, die van Israël, bij Hem vandaan naar Hem toe. Tenslotte bieden de goden geen bescherming. Je hebt ze zelf in je angst ontworpen. Naar God toe. En schuilen aan zijn hart.

Zalig die schuilen aan zijn hart.

De slotwoorden van Psalm 2: een zaligspreking.

Waarmee de eerste psalm begint, 'Welzalig de mens...', daarmee eindigt de tweede: 'Welzalig allen die bij Hem schuilen'.

In de *Messiah* schrijft Händel dan zijn Halleluja-koor uit.

En wij, wij zeggen in een beving van vreugde:

Amen.